

<https://doi.org/10.26565/2218-2470-2022-12-05>

УДК 316.77:364-782-022.326.5

Сичова Вікторія Вікторівна

доктор наук з державного управління, професор,
професор закладу вищої освіти
кафедри соціології управління та соціальної роботи
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна,
майдан Свободи, 4, Харків, 61022, Україна,
e-mail: v.sychova@karazin.ua, <http://orcid.org/0000-0001-5001-8389>

Левченко Софія Сергіївна

магістр соціології,
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна,
майдан Свободи, 4, Харків, 61022, Україна,
e-mail: sofialevcenko82@gmail.com

ПОТРЕБИ СТУДЕНТІВ-ВПО ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ М. ХАРКОВА В СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГАХ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО- УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Стаття присвячена виявленню потреб студентів-внутрішньо переміщених осіб закладів вищої освіти м. Харкова в соціальних послугах в умовах широкомасштабної російсько-української війни. Було з'ясовано, що в умовах широкомасштабної російської агресії проти України найбільша частина ВПО у 2022 р. походить із Харківської області; здобувачі вищої освіти та школярі складають четверту частину всіх внутрішньо переміщених осіб (ВПО). Майже всі державні заклади вищої освіти (21 з 24-х), частина студентських гуртожитків м. Харкова тією чи іншою мірою пошкоджені.

Представлені результати пілотажного дослідження, яке проводилося авторами в листопаді 2022 р. та охопило 83 студенти-ВПО харківських закладів вищої освіти. Було з'ясовано, що 74 респонденти вважають, що знаходяться в складних життєвих обставинах, а 9 потребують надання соціальних послуг для профілактики складних життєвих обставин.

Було виявлено, що серед нагальних соціальних послуг, яких потребують респонденти в умовах російсько-української війни, домінують працевлаштування, соціально-економічні послуги та психологічна допомога. Другу чергу потреб складають потреби в забезпеченні житлом, соціально-медичними, юридичними та соціально-педагогічними послугами. Виявлено майже третину респондентів (29 осіб), у яких було зруйновано оселі. Деякі респонденти мають труднощі з реєстрацією через втрату документів. Є студенти-ВПО, які потребують гуманітарної допомоги (продуктів харчування, ліків, одягу).

Серед проблем із забезпеченням прав студентів-ВПО на освітні послуги до тепер залишаються, зокрема, пільгові умови навчання, користування гуртожитками на безоплатній основі. Тому в умовах широкомасштабної війни отримання освітніх послуг, на жаль, перестало бути основним пріоритетом для студентів-ВПО харківських закладів вищої освіти.

Як цитувати: Сичова В. В., Левченко С. С. Потреби студентів-ВПО закладів вищої освіти м. Харкова в соціальних послугах в умовах російсько-української війни // SOCIOPROSTIR: міждисциплінарний електронний збірник наукових праць з соціології та соціальної роботи. 2022, № 12. С. 40–51. <https://doi.org/10.26565/2218-2470-2022-12-05>

In cites: Sychova, V., Levchenko, S. (2022). Social services needs of students-IDP of institutions of higher education in Kharkiv in the conditions of the Russian-Ukrainian war. *SOCIOPROSTIR: the interdisciplinary online collection of scientific works on sociology and social work*, 12, 40-51. <https://doi.org/10.26565/2218-2470-2022-12-05> [in Ukrainian].

Обґрунтована необхідність зростання кількості соціальних послуг, системної соціальної роботи із зазначеною категорією студентів.

Попри перебування у складних життєвих обставинах, значна кількість респондентів (57 осіб) висловила бажання приносити користь суспільству, долучатися до громадської діяльності, що свідчить про зростання солідарності в суспільстві.

Ключові слова: *студенти, внутрішньо переміщені особи, заклади вищої освіти, м. Харків, пілотажне дослідження, онлайн-анкетування, потреби, соціальні послуги, російсько-українська війна, широкомасштабна російська агресія проти України.*

Широкомасштабне вторгнення РФ в Україну спричинило збільшення кількості внутрішньо переміщених осіб з 1,5 до 7,7 млн (за даними Міжнародної організації з міграції ООН), в Україні, більше 8 млн (за даними Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій у травні 2022 р.) [8]. У січні 2023 р. офіційно зареєстровано 5 млн ВПО [3]. Серед ВПО четверту частину (більше 1 млн) складають здобувачі вищої освіти та школярі [16]. Найбільша частина ВПО у 2022 р. походить із Харківської області (21%) [8].

Росіяни пошкодили в Україні 2,6 тисячі закладів освіти, 406 – зруйнували [17]; гуртожитки закладів вищої освіти також пошкоджені чи зруйновані. Серед обстрілюваних Росією регіонів, що перебувають під контролем України, у Харківській області зафіксовано найбільша кількість руйнувань – 10 582 цивільних об'єктів. У м. Харкові зруйновано 1300 житлових будинків, з яких 900 – багатоповерхові, майже всі державні заклади вищої освіти (21 з 24-х) тією чи іншою мірою пошкоджені [6; 18]. Виходячи з середнього студентського контингенту харківських ЗВО, який становить 5,2 тис (водночас, наприклад, у Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна навчається більше 17 тис. студентів, у Харківському національному університеті радіоелектроніки – більше 9 тис. студентів) [10, с. 3, 5], у Харкові навчається майже 120 тис. українських та іноземних студентів.

Затвердження у жовтні 2022 р. Порядку переведення на навчання за державним замовленням, зокрема, здобувачів фахової вищої освіти – вимушених переселенців із тимчасово окупованої РФ української території в умовах воєнного стану, до територіальних громад, що знаходяться у районах проведення бойових дій чи які перебувають під тимчасовою окупацією, оточенні [13], обумовлює необхідність визначення їхніх потреб. Все зазначене актуалізує питання виявлення потреб студентів із числа внутрішньо переміщених осіб, які навчаються в закладах вищої освіти м. Харкова, у соціальних послугах. Оцінювання та вчасне задоволення виявлених потреб студентів із числа ВПО – умова для ефективної інтеграції внутрішнього переміщених осіб у громади.

Державну політику щодо внутрішньо переміщених осіб висвітлювали у своїх працях О. Бандурка, С. Бритченко, Н. Бортник, Є. Герасименко, Н. Грабар, О. Гончаренко, О. Капінус, І. Ковалішин, М. Кравченко, В. Сичова та ін. Міжнародний досвід захисту прав внутрішньо переміщених осіб досліджено І. Войналович, О. Логачовою, О. Рогачем, М. Савчиним, Г. Христовою; проблеми внутрішньої міграції – В. Надрагою; соціальний захист – Ю. Артюх, І. Басовою ін.; проблеми у наданні освітніх послуг ВПО – О. Поступною, О. Поляковою.

Разом із тим, соціальний захист студентів закладів вищої освіти з числа ВПО є предметом аналізу незначної кількості науковців, серед яких І. Хомишин, О. Балакірева та ін. Ще у 2015 р. Н. Бочкор, Н. Лунченко, К. Левченко, В. Панок, І. Трубавіна обґрунтували потреби студентів-ВПО у соціально-педагогічних і психологічних послугах, показавши, що саме вони складають найбільшу кількість клієнтів серед учнів, студентів – понад 74 тис. [19, с. 46, 47].

Цілком погоджуємося з думкою О. Новікової, О. Амошею щодо необхідності мати інструментарій розподілу ВПО на відповідні групи для застосування адресних заходів. Вони з'ясували, що у 2016 р. студенти-ВПО відносилися до 20% бажаючих залишитися у нових регіонах вселення, не повертатися до тимчасово окупованих територій [5, с. 166]. І. Басова у межах внутрішньо переміщених осіб як загальних суб'єктів права соціального забезпечення виокремлює, зокрема, внутрішньо переміщену особу-абітурієнта, студента [2, с. 4, 68]. А. Черноусов, С. Щербань пропонують ставитися до студентів як до суб'єктів надання соціальних (психологічних) послуг внутрішньо переміщеним особам («студенти могли би отримувати різнобічну практику та підвищувати свій професійний рівень») [7, с. 30].

О. Поступна, О. Полякова, характеризуючи державну підтримку студентів закладів вищої освіти, наголошували на існуванні низки проблем із забезпеченням прав студентів-ВПО на освітні послуги, зокрема, пільгові умови навчання [14, с. 101]. У Доповіді, підготовленої за технічної підтримки Української Гельсінської спілки з прав людини у 2017 р., зазначалося про те, що залишаються проблеми з виділенням додаткових бюджетних місць на навчання ВПО у закладах вищої освіти та забезпеченням їх місцями у гуртожитках на безоплатній основі тощо [1, с. 12].

Протягом дослідження в рамках проекту «Громадський супровід інтеграції студентської молоді з числа ВПО і студентів з тимчасово окупованих територій в приймаючі громади Київської, Львівської, Харківської та Херсонської областей», що проводилося з 1 вересня 2018 р. по 31 серпня 2019 р., у якому місцевим регіональним партнером, зокрема, в Харкові виступала ГО «Нова Енергія», було проведено фокус-групу з харківськими студентами-ВПО. Серед потреб останніх у соціальних послугах були названі працевлаштування, житлова проблема, недостатня проінформованість про права [12, с. 43]. Я. Юрків у 2019 р. наголошував на одній із найбільш важливих проблем навчання в сучасному ЗВО – адаптації внутрішньо переміщеної особи до умов навчання. Він висловлював переконання, що студентське самоврядування, (зокрема, студентська рада «Луганського національного університету імені Тараса Шевченка») може сприяти вирішенню цієї проблеми у таких формах, як: особисті співбесіди, лекції, тренінги психологічного характеру, соціальні проекти та культурно-масові акції [21, с. 115, 116].

Проблеми студентів-ВПО у 2020 р. висвітлювали Д. Кобзін, Г. Левкіна, О. Луньова, А. Черноусов, С. Щербань: «студентів, які не проживають у великому місті, вступ до закладів вищої освіти та переїзд до міста може бути проблемою через обмежені фінансові ресурси домогосподарства, а відсутність спеціальних програм для ВПО часто призводить до того, що діти ВПО у бідних сім'ях вважають за краще працювати, а не продовжувати освіту» [9, с. 138].

Водночас до теперішнього дня відсутні регіональні дослідження потреб студентів-ВПО закладів вищої освіти м. Харкова в соціальних послугах в умовах широкомасштабної російської агресії проти України, що обумовлює наукову актуальність зазначеної теми.

Метою статті є виявлення потреб студентів-внутрішньо переміщених осіб закладів вищої освіти м. Харкова в соціальних послугах в умовах широкомасштабної російсько-української війни.

Для реалізації мети в листопаді 2022 р. було проведено пілотажне дослідження методом онлайн-анкетування за допомогою використання Google forms. Зазначений додаток є безкоштовним, дозволяє охопити респондентів, які проживають не лише в Харкові; зводить точні статистичні дані у вибраній формі їх подання; надає готові результати щодо відповідей користувачів (до того ж отримати статистику можна одразу після завершення анкетування); має зручні способи розсилки анкети респондентам і хмарне зберігання; респонденти не обмежені у пристроях при відповіді на запитання анкети (смартфон, настільний комп'ютер, планшет). За допомогою онлайн-анкетування було швидко отримано інформацію про думку респондентів.

Анкетуванням було охоплено 83 респонденти, серед яких представлені здобувачі вищої освіти 12 університетів м. Харкова: Харківського національного університету радіоелектроніки (33 особи), Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (13 осіб), Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (11 осіб), Харківського національного університету внутрішніх справ (6 осіб), Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний університет» (4 осіб), Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (5 осіб), Харківського національного медичного університету (3 особи); по 2 особи з Харківського національного автомобільно-дорожнього університету, Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого та Харківського національного університету будівництва та архітектури; по 1 особі з Державного біотехнологічного університету та Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка.

Більша кількість опитуваних (52 студенти) народилася у Харкові / Харківській області. Серед студентів-ВПО значна кількість осіб із Луганської та Донецької областей (9 та 12, відповідно).

Переважає кількість респондентів – студенти віком 20-23 роки (53 особи) – це здобувачі вищої освіти 4-го курсу бакалаврату та 1-2-го курсів магістратури. 30 осіб – здобувачі вищої освіти 1-3 курсів бакалаврату. Серед опитаних більше жінок (48 осіб), ніж чоловіків (35 осіб).

Більшість студентів (62) отримали статус ВПО у 2022 році, після початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну, 21 – з початку російсько-української війни (з 2014 р.). Тож останні вдріг вимушено переміщувалися, втікаючи від обстрілів та окупації. Як виявилось, внутрішнє переміщення 46 студентів спричинили бойові дії, що ведуться на території їхнього проживання. У 29 студентів житлове приміщення було зруйноване або стало непридатним для проживання, 22 студенти виїхали з території, яка опинилася під тимчасовою окупацією.

На жаль, не всі студенти вказали місце свого нинішнього перебування. Утім більше третини (30 осіб) з опитаних студентів обрали місцем свого проживання місто, 7 – селище, 10 – село. Слід зазначити, що в багатьох українських селах досі немає інтернету. Як зазначив Міністр цифрової трансформації України М. Федоров у квітні 2021 р., 3 мільйони людей живуть у селах, де підключення до оптичного інтернету взагалі відсутнє [20]. Навіть у рамках проєкту Мінцифри «Доступ до інтернету в українських селах» до кінця 2021 р. швидкісний інтернет став доступним лише третині від запланованої кількості мешканців українських сіл і селищ [4; 11]. Початок широкомасштабної агресії РФ проти України призупинив процес подальшої інтернетизації українських сіл. В умовах частого відключення світла і міста і села, селища на довгий час залишаються без можливості підключення до інтернету. Проте студенти-ВПО, які обрали місцем свого проживання села, селища, знаходяться в гірших умовах щодо отримання освітніх послуг в умовах он-лайн навчання. Про це свідчать питання щодо доступу до інтернету: 15 студентів його не мають.

21 студент-ВПО харківських ЗВО орендує житло; 12 респондентів проживають у родичів, а 11 осіб – у знайомих, 2 – на сімейній дачі, 7 осіб змогли скористатися можливістю жити у модульних містечках. Попит на оренду житла у відносно безпечних регіонах значно збільшив вартість оренди житла. Необхідність сплачувати значну суму грошей за житло, навчання тощо обумовлює потребу здобувачів вищої освіти, які отримали статус ВПО, у працевлаштуванні. Так, 49 респондентам необхідна допомога у працевлаштуванні, з них 33 студенти-ВПО потребують допомоги у реєстрації у центрі зайнятості. У 11 студентів виникли проблеми з реєстрацією місця проживання. До того, 18 студентів втратили певні документи (паспорт, свідоцтво про народження, шлюб тощо).

На питання «*Чи знаходитеся Ви у складних життєвих обставинах (СЖО)?* (обставинах, що негативно впливають на життя, стан здоров'я та розвиток особи, функціонування сім'ї, які особа/сім'я не може подолати самостійно), 74 респонденти відповіли ствердно. Розподіл відповідей (можна було обрати декілька варіантів) представлений у табл.1.

Таблиця 1

Студенти-ВПО, які навчаються у ЗВО м. Харкова та перебувають у складних життєвих обставинах (листопад 2022)

Ознаки СЖО	Кількість студентів-ВПО
невеличкі хвороби, хвороби, що потребують тривалого лікування	7
психічні та поведінкові розлади, у тому числі внаслідок вживання психоактивних речовин	16
інвалідність	16
бездомність	8
безробіття	24
малозабезпеченість особи	23
втрата соціальних зв'язків	22
насильство за ознакою статі	7
домашнє насильство	9
потрапляння в ситуацію торгівлі людьми	2
шкода, завдана бойовими діями, тимчасовою окупацією	37

Більшість опитаних (37 осіб) підтвердили, що знаходяться у СЖО через шкоду, завдану бойовими діями та/або тимчасовою окупацією. 24 студенти заочної форми навчання знаходяться у СЖО через безробіття, 23 особи – через малозабезпеченість, а 22 студенти – через втрату соціальних зв'язків. 8 студентів заявили про стан бездомності, тобто не просто відсутність місця постійного проживання, але й те, що вони мешкають у непризначених та непристосованих для проживання місцях (можливо, спортивні зали шкіл, кинуті будівлі тощо).

16 респондентів указали про наявність психічних і поведінкових розладів, у тому числі внаслідок вживання психоактивних речовин. 16 респондентів мають інвалідність, 13 з яких потребують технічних та інших засобів забезпечення життєдіяльності/реабілітації; 6 – інсулінозалежні.

18 респондентів зазнали насильства: 9 – домашнього, 7 – за ознакою статі, 2 – опинилися в стані торгівлі людьми. Це, зокрема, актуалізує активне проведення гендерної політики в Україні.

Через знаходження у складних життєвих обставинах респонденти потребують соціальних послуг (табл. 2).

Таблиця 2

Соціальні послуги, що потребують студенти ВПО ЗВО м. Харкова в умовах російсько-української війни (листопад 2022)

види соціальних послуг	Кількість студентів-ВПО
а) освітні	7
б) працевлаштування	49
в) забезпечення житлом	24
г) соціально-економічні (матеріальна допомога, субсидії)	42
д) психологічні	40
е) соціально-педагогічні	9
є) соціально-медичні	15
ж) юридичні	10

Нагальними потребами студентів в умовах широкомасштабної війни РФ проти України стали: 1) працевлаштування (49 респондентів); 2) соціально-економічні послуги (матеріальна допомога, субсидії тощо) (42 особи); 3) психологічна допомога (40 осіб).

Не дивлячись на те, що 15 липня 2022 р. Кабінет Міністрів України ухвалив розпорядження про виділення коштів із резервного фонду держбюджету для компенсації витрат ЗВО на підготовку здобувачів вищої освіти, які зареєстровані на територіях бойових дій, а також тих, хто перебуває (перебували) в тимчасовій окупації чи блокуванні, які мали заборгованість за другий семестр навчання [15], 24 респонденти й до листопада мають заборгованості з оплати за навчання чи гуртожиток від 500 до 10000 грн., 3 – більше 10000 грн. Тому перед ними гостро стоїть питання працевлаштування.

Значній кількості опитаних студентів-ВПО (24 особи) потрібна допомога у забезпеченні житлом, 15 – потребують соціально-медичних послуг. Деяким студентам потрібна допомога у наданні юридичних (10 осіб) та соціально-педагогічних (9 осіб) послуг.

Освітніх послуг потребує найменша кількість студентів-ВПО (7 осіб). З одного боку, це мало б тішити, бо основна частина студентів задоволена станом та якістю надання освітніх послуг. З іншого, як показали відповіді на питання, при навчанні онлайн за відсутності у 18 студентів-ВПО комп'ютеру, а у 15 – доступу до інтернету, на жаль, освіта для більшості з них в умовах війни перестала бути пріоритетом.

Майже половина опитаних студентів-ВПО харківських ЗВО (37 осіб) не отримує стипендію через те, що вчиться на контракті. Із 46 студентів, які отримують стипендію, 25 осіб отримують академічну стипендію і 23 особи отримують соціальну стипендію. Соціальна стипендія призначена через те, що: батьки 13 респондентів – учасники АТО, російсько-української війни; батьки 6 – отримали інвалідність у результаті бойових дій у російсько-українській війні; 3 – самі є учасниками бойових дій; 1 – за довідкою ВПО.

У більшій частині студентів, які навчаються на контракті (25 осіб), немає можливості оплачувати контракт. Тож урядова постанова від 28 жовтня 2022 р про переведення на навчання за бюджетні кошти, зокрема, здобувачів фахової вищої освіти – ВПО з тимчасово окупованої РФ української території в умовах воєнного стану, до територіальних громад, що знаходяться у районах проведення бойових дій чи які перебувають під тимчасовою окупацією, оточенні є дуже актуальною для зазначеної категорії студентів [13].

9 респондентів зазначили, що їм потрібне надання соціальних послуг для профілактики СЖО; більшій половині студентів (43 особи) – для подолання СЖО; 31 особі – для мінімізації негативних наслідків СЖО (рис.1).



Рис.1 Мета отримання соціальних послуг, кількість осіб

У респондентів є потреби в соціально-медичних послугах. Так, 38 респондентів потребують сімейного лікаря. Також є потреба в отриманні гуманітарної допомоги: 15 студентів-ВПО потребують продуктів харчування, 7 осіб – ліків, а 8 осіб – одягу.

Кількість респондентів, які вважають, що знаходяться в складних життєвих обставинах, свідчить про зростання кількості соціальних послуг, а також у необхідності системної соціальної роботи із зазначеною категорією студентів, а також у громадах вселення ВПО. Надавачами соціальних послуг виступають місцеві центри соціальних служб, що, відповідно до покладених на них завдань, проводять оцінку потреб студентів-ВПО, які перебувають у складних життєвих обставинах. Вони також визначають методи соціальної роботи, забезпечують соціально-психологічну підтримку ВПО. За Законом України «Про соціальні послуги» (2019 р.), соціальні послуги можуть надавати також громадські об'єднання.

Цікавим є той факт, що, не дивлячись на перебування в складних життєвих обставинах, 57 респондентів згодні долучитися до громадської діяльності: 18 осіб – брати участь у екологічних проєктах; 14 осіб – піклуватися про безхатніх тварин; 13 осіб – доглядати за дітьми по 2-3 години на добу не більше 3-х разів на тиждень, коли батькам дітей треба відлучитися, а 12 – допомагати нужденним (рис.2).



Рис. 2. Готовність респондентів долучитися до громадської діяльності

Унаслідок військових дій на території України більше 1 млн студентів стали внутрішньо переміщеними особами. Пілотажне дослідження, яке проводилося в листопаді 2022 р. з метою виявлення потреб студентів-внутрішньо переміщених осіб закладів вищої освіти м. Харкова в соціальних послугах, охопило 83 респонденти. Воно дозволило з'ясувати, що 74 респонденти перебувають у складних життєвих обставинах, а 9 осіб потребують надання соціальних послуг для профілактики СЖО. Серед нагальних соціальних послуг, яких потребують респонденти в умовах російсько-української війни, вони назвали працевлаштування, соціально-економічні послуги (матеріальна допомога, субсидії тощо) та психологічну допомогу. Далі йдуть потреби в забезпеченні житлом, соціально-медичними, юридичними та соціально-педагогічними послугами.

Працевлаштування, як і в перший період російсько-української війни (13.04.2014 – 23.02.2022 рр.), з 24.02.2022 р. стоїть у першочергових потребах студентів-ВПО харківських ЗВО. Утім, житлова проблема відійшла на 4 місце, на відміну від попереднього періоду Проблема адаптації внутрішньо переміщених осіб до умов навчання, важлива у 2019 році не так актуальна для студентів-ВПО-2022 року. В умовах широкомасштабної війни через зруйновані оселі деякі респонденти

почуваються бездомними, втратили документи, мають труднощі з реєстрацією, навіть потребують гуманітарної допомоги (продуктів харчування, ліків, одягу). Тому для більшості з опитаних студентів-ВПО харківських закладів вищої освіти, на жаль, отримання освітніх послуг не є основним пріоритетом.

Попри наявність багатьох проблем у значній кількості студентів-ВПО в них є бажання приносити користь суспільству, долучатися до громадської діяльності.

Список використаної літератури:

1. Актуальний стан забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб в Україні. Доповідь зацікавлених сторін. Доповідь підготовлено за технічної підтримки Української Гельсінської спілки з прав людини. 2017. 17 с. URL: https://naiu.org.ua/wp-content/uploads/2017/10/UPR_IDP_ukr.pdf (дата звернення: 08.11.2022).
2. Басова І. С. Внутрішньо переміщена особа як суб'єкт права соціального забезпечення: дис. ... канд. юр. н. : 12.00.05 / Нац. академ. наук України; Інститут держави і права ім. В. М. Корещького; Національний університет «Одеська юридична академія». Одеса, 2019. 216 с.
3. В Україні офіційно зареєстрували 4 867 106 переселенців. *Укрінформ*, 2021, 10 січ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3649695-v-ukraini-oficijno-zareestruvali-4-867-106-pereselenciv.html> (дата звернення: 07.11.2022).
4. Віддаленні українські села отримують доступ до інтернету. *Міністерство розвитку громад та територій*: офіційний веб-сайт. 2021, 20 лип. URL : <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/bezbaryernist/nacjonalna-strategiya-zi-stvorenniya-bezbaryernogo-prostoru-v-ukrayini/aktualni-materialy/viddalenni-ukrayinski-sela-otrymayut-dostup-do-internetu/> (дата звернення: 07.11.2022).
5. Внутрішньо переміщені особи: від подолання перешкод до стратегії успіху : монографія / О. Ф. Новікова, О. І. Амоша, В. П. Антонюк та ін.; НАН України, Ін-т економіки пром-сті. Київ, 2016. 448 с.
6. До реєстру пошкоджених Росією внесли майже 900 шкіл медзакладів та адмінбудівель Харкова. *KharkivToday*, 2022, 28 жовт. URL: <https://2day.kh.ua/ua/kharkov/do-reyestru-poshkodzhenykh-rosiyeyu-vnesly-mayzhe-900-shkil-medzakladiv-ta-adminbudivel> (дата звернення: 10.11.2022).
7. Забезпечення права на медичну допомогу внутрішньо переміщених осіб на прикладі Дніпропетровської та Харківської областей / А. М. Черноусов, С. В. Щербань. Харків : Харківський інститут соціальних досліджень, 2015. 32 с. URL: <https://khisr.kharkov.ua/wp-content/uploads/2015/04/Zabezpechennia-prava-na-medychnu-dopomohu-VPO-2015.pdf> (дата звернення: 11.11.2022).
8. Кількість внутрішньо переміщених осіб (ВПО) в Україні перевищила 8 млн людей: звідки й куди їхали найбільше. *Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій* : веб-сайт. 2022, 11 трав. URL: <https://www.minre.gov.ua/news/kilkist-vnutrishno-peremishchenyh-osib-vpo-v-ukrayini-perevyshchyla-8-mln-lyudey-zvidky-y-kudy> (дата звернення: 07.11.2022).
9. Кобзін Д., Левкіна Г., Луньова О., Черноусов А., Щербань С. Методичний посібник з оцінювання потреб ВПО у громадах. Харків : Харківський інститут соціальних досліджень (ХІСД), 2020. 246 с.
10. Кремень В. Г., Луговий В. І., Саух П. Ю., Таланова Ж. В. Мережа державних закладів вищої освіти України : аналітичний огляд конкурентоспроможності. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022>.
11. Мінцифри: 1000 сіл отримали доступ до оптичного інтернету за «Інтернет-субвенцією» / Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України, 2021, 6 груд. <https://www.kmu.gov.ua/news/mincifri-1000-sil-otrimali-dostup-do-optichnogo-internetu-za-internet-subvencyeyu> (дата звернення: 08.11.2022).
12. Молодіжна політика. Чи існує вона в регіонах? : аналітичний звіт / Д. Вітвіцький, М. Поліщук, В. Філенко, К. Білоконь, Є. Вірлич, А. Романчик, Д. Нагорний, М. Футиш, М. Гриньо, Ф. Заболотський. Дрогобич : Коло, 2019. 100 с.
13. Порядок переведення на навчання за державним замовленням окремих категорій здобувачів фахової передвищої, вищої освіти, які зараховані до закладів фахової передвищої, вищої освіти до 2021 року включно на місця, що фінансуються за кошти фізичних та/або юридичних осіб: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2022 р. № 1224. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-poryadku-perevedennya-na-navchannya-za-derzhavnim-s1224-281022> (дата звернення: 10.11.2022).

14. Поступна О. В., Полякова О. С. Забезпечення реалізації прав внутрішньо переміщених осіб і жителів окупованих та непідконтрольних Україні територій на освіту: публічно-управлінський аспект. *Актуальні проблеми державного управління*. 2018. № 1. С. 97–104.

15. Про виділення коштів з резервного фонду державного бюджету з метою компенсації витрат закладів вищої освіти, що належать до сфери управління Міністерства освіти і науки, на підготовку фахівців: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 липня 2022 р. № 611-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/611-2022-%D1%80#Text> (дата звернення: 09.11.2022).

16. Рендюк. Т. Вимушена міграція в умовах російсько-української війни та її негативні наслідки для генофонду України. *Національна академія наук*: веб-сайт. 2022, 09 черв. URL: <https://www.nas.gov.ua/UA/Messages/news/Pages/View.aspx?MessageID=9149> (дата звернення: 11.11.2022).

17. Росіяни пошкодили в Україні 2,6 тисячі закладів освіти, 406 – зруйнували. Укрінформ, 2022. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3643445-rosiani-poskodili-v-ukraini-26-tisaci-zakladiv-osviti-406-zrujnuvali.html> (дата звернення: 11.11.2022).

18. Скільки закладів вищої освіти пошкодили окупанти на Харківщині. KHARKIV Today, 2022, 13 лип. URL: <https://2day.kh.ua/ua/kharkow/skily-zakladiv-vyshchoyi-osvity-poshkodyly-okupanty-na-kharkivshchyni> (дата звернення: 08.11.2022).

19. Соціально-педагогічна та психологічна допомога сім'ям з дітьми в період військового конфлікту : навч.-метод. посіб. / Упоряд. Н. Бочкор, Н. Лунченко; за ред. К. Левченко, В. Панок, І. Трубавіна. Київ : Агентство «Україна». 2015. 424 с.

20. Федоров М. Чому в українських селах досі немає інтернету і як це зміниться цього року? *Бізнес*. 2021, 29 квіт. URL: <https://biz.nv.ua/ukr/experts/chomu-v-bagatoh-ukrajinskih-selah-nemaye-internetu-ta-yak-ce-vipraviti-novini-ukrajini-50156920.html> (дата звернення: 10.11.2022).

21. Юрків Я. І. Студентське самоврядування як адаптивне середовище студентів-переселенців. *Соціологія та соціальна робота в умовах національних та регіональних викликів* : матеріали доповідей та повідомлень міжнар. наук.-пр. конф., Ужгород 27.09.2019 р. / за ред. І. В. Козубовської, Ф. Ф. Шандора. Ужгород : ТОВ «РІК-У», 2019. С. 115–116.

Стаття надійшла до редакції 29.11.2022.

Стаття рекомендована до друку 14.12.2022.

Sychova Viktoriia

Doctor of Science (Public Administration),
Full Professor, Full Professor Higher Education Institution
of Sociology of Management and Social Work Department,
V. N. Karazin Kharkiv National University,
4, Svobody Sq., Kharkiv, 61022, Ukraine,
e-mail: v.sychova@karazin.ua,
<http://orcid.org/0000-0001-5001-8389>.

Levchenko Sofiia

Master of Sociology,
V. N. Karazin Kharkiv National University,
4, Svobody Sq., Kharkiv, 61022, Ukraine,
e-mail: sofiilevchenko82@gmail.com.

SOCIAL SERVICES NEEDS OF STUDENTS-IDP OF INSTITUTIONS OF HIGHER EDUCATION IN KHARKIV IN THE CONDITIONS OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR

The article is devoted to identifying the needs of internally displaced students of Kharkiv's institutions of higher education in social services in the conditions of the large-scale Russian-Ukrainian war. It was found that in the conditions of large-scale Russian aggression against Ukraine, the largest part of IDPs in 2022 comes from the Kharkiv region; higher education and school students make up a quarter of all internally displaced persons (IDP). Almost all state institutions of higher education (21 out of 24), some student dormitories in Kharkiv were damaged to one degree or another.

The results of a pilot study conducted by the authors in November 2022 and covering 83 IDP students of Kharkiv institutions of higher education are presented. It was found that 74 respondents believe that they are in difficult life circumstances, and 9 need the provision of social services to prevent difficult life circumstances.

It was found that among the urgent social services needed by the respondents in the conditions of the Russian-Ukrainian war, employment, socio-economic services and psychological assistance dominate. The second level of needs consists of the need to provide housing, social-medical, legal and social-pedagogical services. Almost a third of the respondents (29 people) whose houses were destroyed were identified. Some respondents have difficulties with registration due to lost documents. There are IDP students who need humanitarian aid (food, medicine, clothing).

Among the problems with ensuring the rights of IDP students to educational services, in particular, preferential study conditions and free use of dormitories remain. Therefore, in the conditions of a large-scale war, obtaining educational services, unfortunately, ceased to be the main priority for IDP students of Kharkiv institutions of higher education.

There is a justified need to increase the number of social services, systematic social work with the specified category of students.

Despite being in difficult life circumstances, a significant number of respondents (57 people) expressed a desire to benefit society, to participate in public activities, which indicates the growth of solidarity in society.

Keywords: *students, internally displaced persons, institutions of higher education, Kharkiv, pilot study, online survey, needs, social services, Russian-Ukrainian war, large-scale Russian aggression against Ukraine.*

References:

1. The current state of ensuring the rights and freedoms of internally displaced persons in Ukraine (2017). Stakeholder report: The report was prepared with the technical support of the Ukrainian Helsinki Union for Human Rights. Retrieved from https://naiu.org.ua/wp-content/uploads/2017/10/UPR_IDP_ukr.pdf [in Ukrainian].
2. Basova, I. (2019). *An internally displaced person as a subject of social security law* [diss. candidate of Laws]. National Academy of Sciences of Ukraine Institute of State and Law named after V. M. Koretskyi; National University «Odesa Law Academy». Odesa [in Ukrainian].
3. 4,867,106 migrants were officially registered in Ukraine (2021, January 10). *Ukrinform*. Retrieved from <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3649695-v-ukraini-oficijno-zareestruvali-4-867-106-pereselenciv.html> [in Ukrainian].
4. Ministry of Community and Territorial Development (2021). *Remote Ukrainian villages will get access to the Internet*. Retrieved from <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/bezbaryernist/naczionalna-strategiya-zi-stvorenniya-bezbaryernogo-prostoru-v-ukrayini/aktualni-materialy/viddalenni-ukrayinski-sela-otrymayut-dostup-do-internetu/> [in Ukrainian].
5. Novikova, O. F., Amosha, O. I., Antoniuk, V. P.; NAS of Ukraine, Institute of Industrial Economics (2016). *Internally displaced persons: from overcoming obstacles to a strategy of success: monograph*. Kyiv [in Ukrainian].
6. Almost 900 schools, medical institutions and the administration building of Kharkiv were added to the register of damaged by Russia (2022, October 28). *KharkivToday*. Retrieved from <https://2day.kh.ua/ua/kharkow/do-reyestru-poshkodzhenykh-rosiyeyu-vnesly-mayzhe-900-shkil-medzakladiv-ta-adminbudivel> [in Ukrainian].
7. Chernousov, A. M., Shcherban, S. V. (Eds.) (2015). *Ensuring the right to medical care of internally displaced persons on the example of Dnipropetrovsk and Kharkiv regions*. Kharkiv: Kharkiv Institute of Social Research. Retrieved from <https://khisr.kharkov.ua/wp-content/uploads/2015/04/Zabezpechennia-prava-namedychnu-dopomohu-VPO-2015.pdf> [in Ukrainian].
8. Ministry of Reintegration of Temporarily Occupied Territories (2022, May 11). *The number of internally displaced persons (IDPs) in Ukraine has exceeded 8 million people: from where and where the most went*. Retrieved from <https://www.minre.gov.ua/news/kilkist-vnutrishno-peremishchenyh-osib-vpo-v-ukrayini-perevyshchyla-8-mln-lyudey-zvidky-y-kudy> [in Ukrainian].
9. Kobzin, D., Levkina, G., Lunyova, O., Chernousov, A., Shcherban, S. (2020). *Methodical guide for assessing the needs of IDPs in communities*. Kharkiv: Kharkiv Institute of Social Research (HISD) [in Ukrainian].
10. Kremen, V. G., Lugovoi, V. I., Saukh, P. Yu., Talanova, Zh. V. (2022). *Network of public institutions of higher education of Ukraine: analytical review of competitiveness*. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022> [in Ukrainian].

11. Ministry of Digital Transformation of Ukraine (2021, December 6). *Ministry of Digital: 1,000 villages received access to optical Internet under «Internet subsidy»* Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/news/mincifri-1000-sil-otrimali-dostup-do-optichnogo-internetu-za-internet-subvensiyeyu> [in Ukrainian].
12. Vitvitskyi, D., Polishchuk, M., Filenko, V., Bilokon, K., Virlych, E., Romanchyk, A. Zabolotskyi, F. (2019). Youth policy. Does it exist in the regions?: analytical report. Drohobych: Kolo [in Ukrainian].
13. The procedure for the transfer to state-ordered studies of certain categories of applicants of vocational pre-university and higher education who are enrolled in institutions of vocational pre-university and higher education until 2021, inclusive, to places financed by the funds of individuals and/or legal entities. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine. № 1224. (2022, October 28) [in Ukrainian].
14. Postupna, O. V., Polyakova, O. S. (2018). Ensuring the realization of the rights of internally displaced persons and residents of occupied and non-controlled territories of Ukraine to education: public and administrative aspect. *Actual problems of public administration*, 1, 97–104 [in Ukrainian].
15. On the allocation of funds from the reserve fund of the state budget for the purpose of compensating the costs of higher education institutions belonging to the sphere of management of the Ministry of Education and Science for the training of specialists. Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine № 611-р. (2022, July 15) [in Ukrainian].
16. Randyuk, T. (2022, June 9). Forced migration in the conditions of the Russian-Ukrainian war and its negative consequences for the gene pool of Ukraine. *National Academy of Sciences: website*. Retrieved from <https://www.nas.gov.ua/UA/Messages/news/Pages/View.aspx?MessageID=9149> [in Ukrainian].
17. The Russians damaged 2,600 educational institutions in Ukraine, and destroyed 406 (2022). *Ukrinform*. Retrieved from <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3643445-rosiani-poskodili-v-ukraini-26-tisaci-zakladiv-osviti-406-zrujnuvali.html> [in Ukrainian].
18. How many institutions of higher education were damaged by the occupiers in the Kharkiv region (2022, July 13). *KHARKIV Today*. Retrieved from <https://2day.kh.ua/ua/kharkow/skilky-zakladiv-vyshchoyi-osvity-poshkodyly-okupanty-na-kharkivshchyni> [in Ukrainian].
19. Bochkor, N., Lunchenko, N.; Levchenko, K., Panok, V., Trubavina I. (Eds). (2015). *Socio-pedagogical and psychological assistance to families with children during the military conflict: teaching method. manual*. Kyiv: «Ukraine» Agency [in Ukrainian].
20. Fedorov, M. (2021, April 29). Why is there still no Internet in Ukrainian villages and how will it change this year? *Business*. Retrieved from <https://biz.nv.ua/ukr/experts/chomu-v-bagatoh-ukrajinskih-selah-nemaye-internetu-ta-yak-ce-vipraviti-novini-ukrajini-50156920.html> [in Ukrainian].
21. Yurkiv, Ya. I. (2019, September 27). Kozubovska, I. V., Sandor, F. F. (Eds). *Student self-government as an adaptive environment of immigrant students, The international science-practical conference Sociology and social work in the conditions of national and regional challenges*. Uzhgorod: LLC «RIK-U» [in Ukrainian].

The article was received by the editors 29.11.2022.

The article is recommended for printing 14.12.2022.